

**BATMAN
AKADEMİ
DERGİSİ**

Batman Üniversitesi
İslami İlimler Dergisi

**BATMAN
ACADEMY
JOURNAL**

Batman University
Journal of Islamic Sciences

BATMAN AKADEMİ DERGİSİ

Batman Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi

e-ISSN: 2619-9114

Yıl: 5, Cilt: 5, Sayı:2

Aralık-2021

MAKALE BİLGİLERİ

Peygamber Hanımlarının Kıskançlıkları

Jealousy Of The Wives Of The Prophets

YAZAR

Mustafa KIRANATLIOĞLU

Dr. Öğr. Üyesi Niğde Ömer Halisdemir Üniv. İslami İlimler Fakültesi

kmustafa@ohu.edu.tr Orcid: 0000-0002-7609-3093

Yayın Bilgisi

Yayın Türü: Araştırma Makalesi

Makale Geliş Tarihi: 08.11.2021

Makale Kabul Tarihi: 04.12.2021

Sayfa Aralığı: 343-362

Öz: Yüce Yaratıcı insanları doğru yola çağırmaları için tarih boyunca peygamberler göndermiştir. Bu peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'dir. Hz. Muhammed, yaşadığı toplumun âdetine uygun olarak ve çeşitli hikmetlere binaen çok sayıda evlilik yapmıştır. Peygamber de peygamber hanımları da insandır, diğer insanların sahip olduğu huylar onlarda da vardır. Peygamber eşleri, özellikle kocalarının ilgisi ve sevgisi söz konusu olduğunda, birbirlerini kıskanmışlardır. Bu kıskançlık birbirlerinin aleyhinde konuşmaya ve davranmaya sebep olmuştur. Hz. Ayşe'nin kıskançlığı Hz. Peygamber'in diğer eşlerinden daha belirgindir. Bunda yaşının küçük olması ve Hz. Peygamber'in ilk hanımlarından (üçüncü eş) olması etkilidir. Hz. Peygamber'in kendisiyle ilgilenmesi ve güzel sözler söylemesi bazen yeterli olmamıştır. Sonradan gelen her kuma onu üzmüş ve kıskançlığını artırmıştır, bu durum onun diğer kadınlara karşı çoğu zaman sözlü bazen de fiili taarruzlarıyla neticelenmiştir. Gerek Hz. Ayşe'nin gerekse diğer kadınların kıskançlık etkisiyle yaptığı olumsuz davranışlar bazen Hz. Peygamber'i üzecek kadar artmış ve ayet inmesine sebep olmuştur. Tahrir suresinin ilk ayetleri Hz. Peygamber'in eşlerinin kıskançlığı ve Hz. Peygamber'in onlara verdiği tepki ile alakalıdır.

Anahtar Kelimeler: İslam Tarihi, Hz. Muhammed, Peygamber, Hanım, Eş, Hz. Ayşe, Kıskançlık

Abstract: The Supreme Creator has sent prophets throughout history to call people to the right path. The last of this prophets is Hz. Mohammed. Hz. Mohammed had many marriages in accordance with the custom of the society he lived in and based on various wisdoms. The Prophet and the wives of the prophets are both human beings, they also have the traits that other people have. The wives of the Prophet were jealous of each other, especially when it came to their husbands' attention and love. This jealousy caused them to talk and act against each other. Hz. Aisha's jealousy is more evident than the other wives of the prophet. This is due to her being young and being one of the first wives (third wife) of the prophet. Sometimes it was not enough for Aisha that the Prophet took care of her and said nice words. Every subsequent fellow wife made her sad and increased her jealousy, which resulted in her verbal and sometimes de facto attacks against other women. The negative behaviors of both Aisha and other women under the influence of jealousy sometimes increased so much as to upset the prophet and caused the verse to be revealed. The first verses of Surah Tahrir are about the jealousy of the wives of the prophets and the reaction of the prophet to them.

Keywords: History of Islam, Hz. Muhammad, Prophet, Wife, Aisha, Jealousy

Giriş

Allâh-u Teâlâ insana akıl ve irade vermiş, bu sebeple de onu yaptıklarından sorumlu tutmuştur. İnsanlara doğru yolu göstermek için tarih boyunca elçiler görevlendirmiştir. Bu elçiler Allah'tan aldıkları mesajı hem aktarmışlar, hem açıklamışlar hem de yaşayarak göstermişler, böylece insanlara örnek olmuşlardır. Peygamberlerin insanlara örnek olabilmesi için onlarla türdeş olması yani onlar gibi insan olması gerekir. İslam'a göre peygamberler zincirinin son halkası Hz Muhammed'dir. O da diğer peygamberler gibi bir beşerdir. Beşere ait duyguları vardır. Sevmek, sevilmeyi istemek, karşı cinse ilgi duymak beşeri duygulardır ve Hz. Peygamber bunların hepsini yaşamıştır. Bu duyguların meşru dairede nasıl doyurulacağını davranışlarıyla göstermiştir. Bu çerçevede evlilikler yapmıştır. Bu evlilikler yaşadığı toplumun âdetine uygun ve çeşitli hikmetlere mebni olarak birden fazladır. Hz. Peygamberin eşleri de birer insandı ve her insan kadar onlar da kıskandı. Hele kocalarının sevgisi ve ilgisi söz konusu olduğunda bu kıskançlık daha da arttı.

Çalışmamızda peygamber hanımları arasındaki kıskançlığın boyutunu ve bu duygunun davranışlarına etkilerini tespit etmeye çalışacağız.

1. Kıskançlık Nedir?

Türk Dil Kurumu kıskançlığı "bir kimse bir üstünlük gösterdiğinde veya sevilen birisinin, başkası ile ilgilendiği kanısına varıldığında takınılan olumsuz tutum, güncülük, hasetçilik, hasetlik."¹ şeklinde açıklar. Dikkat edilirse burada iki anlam göze çarpar. Birincisi başkasının kendisinden üstün olduğunu anlayınca duyulan rahatsızlıktır. İkincisi sevilen kişinin başkasına gösterdiği ilgiden duyulan rahatsızlık-

¹ "kıskançlık ne demek TDK Sözlük Anlamı" (Erişim 10 Mart 2021).

tır. Türkçede “kıskanmak” kelimesinin hangi anlamda kullanıldığını anlamak için sözün bağlamına bakmak gerekir. Kardeşini kıskanan çocukla eşini kıskanan kocanın yaşadığı duygu aynı değildir. Bir kadının komşusunu kıskanmasıyla kocasını kıskanması arasında fark vardır.

Türk Dil Kurumu kıskançlık ve haset kelimelerinin aynı anlama geldiğini söylese de Hayati Hökelikli bu kavramların birbirinden farklı olduğunu belirtir. Ona göre kıskançlık makul ve ılımlı olursa makbul bir huydur, haset ise mutlak olarak kötüdür.² Kıskançlık belli ölçüde olduğu sürece zararsız bir huydur, hatta kıskanılan kişinin seviyesine ulaşmak ya da onu geçmek için insanın çalışmasını sağlar. Ancak aşırı kıskançlık kişiyi kıskandığı kimseyi engellemeye hatta ona zarar vermeye sevk eder.

Kıskançlık karşılığı olarak Arapçada kullanılan “gayret” kelimesi “yabancıların cinsel ilgisine karşı kendi eşini sakınmak ve korumak” anlamında kullanılır, böyle olunca da sevilen ve övülen bir huy olarak görülür. Hz. Peygamber’in kıskanç olmakla övüldüğü hadisi bu çerçevede anlamak uygun olur.³

2. Kadınların Kıskançlığı

Klasik ahlâk kitaplarında kadınların tabiatındaki kıskançlıktan ve bunun sebep olabileceği sıkıntılardan bahsedilir. Kınalızâde Ali Efendi’ye göre aşırı kıskançlık daha çok kadınlara has bir durumdur, erkek bunu dikkate almazsa ailede huzursuzluk çıkabilir. Müellif özellikle çok kadınla evlilik durumunda bu huzursuzluğun görülme ihtimalinin yüksek olduğunu ifade eder.⁴

² “Kıskançlık - TDV İslâm Ansiklopedisi”, TDV İslam Ansiklopedisi (Erişim 10 Mart 2021).

³ Buhârî, “Nikâh”, 107; Müslim, “Li’ân”, 16

⁴ Ali Efendi Kınalızâde, *Devlet ve Aile Ahlakı (Ahlak-ı Alai)* (Ankara: Tutku Yayınevi, 2013), 32.

Kınalızâde bazı akıllı kişilerin çok evliliği çirkin gördüklerini ifade eder. Onlara göre bunun sebebi -ne yazık ki- kadınların eksik akılları ve aşırı gayretleri (kıskançlık) ile tanınmalarıdır. Kınalızâde burada kadınların kıskançlık duygularını ön plana çıkararak bu duygunun aile düzenindeki zararlarına değinir. Ona göre kadınlar bu aşırı gayret ve kızgınlıklarıyla bazı işleri kötü yaparak, böylece aile düzeninin bozulmasına, rezaletlere ve çeşitli hasarların oluşmasına sebep olabilirler. Kınalızâde bu sebeple çok evlilik yapanların çoğunun evinde mücadele, düşmanlık, kötü yaşayış ve bozuk düzen olduğunu belirtir. En azından ikinci eş sebebiyle zarara uğrayan hür kadının eşinin mallarını, evinin rızıkını, ev eşyalarını ve aletlerini korumada tembellik ve ihmalkârlık gösterebileceğini ifade eder.⁵ Kınalızade'nin önemli bir görüşü de tek eşlilikle ilgilidir. Ona göre, birden çok evlenenlerin evlerinde "mücadele, husumet, kötü yaşayış ve bozuk nizam" bulunur. Nitekim "Erkek evde tendeki can gibidir, iki bedene bir can olmadığı gibi, iki eve de bir erkek yakışmaz." demek suretiyle tek eşliliği savunmuştur. Filozoflara atfen; "Çok evlilik cihan hükümdarlarından başkasına caiz değildir." demiştir.⁶

İbn Kayyim el-Cevziyye (ö. 751/1350), erkeklerin kadınlardan daha kıskanç olduğunu düşünse de kocasının çok evliliğinin kadını rahatsız edeceğini, ondaki kıskançlık duygusunu alevlendireceğini bilir. Ona göre ancak dinî ve top-

⁵ Ayşe Sıdika Oktay, *Kınalızade Al Efendi ve Ahlak-ı Alai* (Sosyal Bilimler Enstitüsü: Marmara Üniversitesi, Doktora, 1998), 283.

⁶ Ali Rıza Saklı, "Kınalızade Ali Efendi'nin Ahlak-ı Alai (Devlet Ve Aile Ahlakı) Adlı Eserinin İncelenmesi", *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi* 2/1 (2018), 147.

lumsal telkinler kadını kocasını başka kadınlarla paylaşmaya alıştırebilir, fakat erkek asla eşini başkasıyla paylaşmaz.⁷

H. Muhammed kadınların kıskanç olduklarını ve bu duyguyla başa çıkmalarının zor olduğunu ifade etmiştir: “Allah erkeklere cihadı yarattığı (emrettiği) gibi, kadınlara da kıskançlığı yaratmıştır, (yani kıskanç olmalarına hükmederek) fitratlarına bu duyguyu koymuştur.”⁸ Fakat zorluğu nispetinde ödülünün de büyük olduğunu belirtmiştir: “Kadınlardan kim buna sabredebilirse, şehit sevabı kazanır.”⁹

Bazı hadis kitaplarında “Gayretü’n-nisâ” gibi başlıklar altında kadınların özellikle de H. Peygamber’in hanımlarının kıskançlıklarını gösteren olaylar anlatılır.¹⁰

3. Peygamber Hanımlarının Kıskançlığı

H. Muhammed 25 yaşlarındayken kendisinden 15 yaş büyük ve dul bir hanım olan H. Hatice ile evlenmiş ve onun ölümüne kadar (25 yıl) tek eşli hayat sürmüştür. Hayatının son 7 yılında, 56-63 yaşları arasında, çok sayıda evlilik yapmıştır. Aynı erkekle evli kadınlar (kumalar) arasında kıskançlığın çok olduğu bilinen bir gerçektir. Nitekim H. Peygamber’in ailesinde de böyle olmuştur, hanımları birçok defa “hangimizi daha çok seviyorsun?” diye sormuşlardır.¹¹ H. Muhammed, hanımlarının kıskançlığını artıracak hareketlerden kaçınmış, tabiri caizse tam bir denge politikası gütmüştür. Mâturîdî (ö. 333/944), Allah’ın H. Muhammed’e

⁷ İbn Kayyim el-Cevziyye, *Kadımlar Kitabı/ Ahbarun Nisa*, çev. Yusuf Ziya-oğlu (İstanbul: Şule Yayınları, 2000), 84.

⁸ Abdu’r-Raûf el-Münâvî, *Feyzü’l-Kadîr* (Beyrut, 1972), 2/249.

⁹ Ebü’l-Hasen Nûrûddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân Heysemî, *Mecma u’zzevâid ve menba u’l-fevâid*. (Beyrut, 1408), 4/320.

¹⁰ Meselâ bk. Buhârî, “Edeb”, 23, “Nikâh”, 107, 108, “Tâlâk”, 5, “Menâkıbü’l-enşâr”, 20, “Tevhîd”, 32; Müslim, “Fezâilü’ş-şahâbe”, 74-76, 83, 88.

¹¹ Celaleddin Vatandaş, *H. Muhammed’in Hayatı ve İslam Daveti Medine Dönemi* (İstanbul: Pınar Yayınları, 2009), 379.

kadınların haklarını koruma ve hepsini memnun etme gücü verdiğini hatta Hz. Peygamber'in kadınları hoşnut etme gayretinin kendisinin azarlanmasına yol açacak seviyeye ulaştığını bildirir ve onun bu konudaki gayretinin peygamberliğine delil sayılacağını söyler.¹² Bir keresinde Allah Resûlü'ne altın suyuna batırılmış bir boncuk hediye edildi. Peygamber onu en sevdiği kişiye takacağını söyledi. Bütün hanımları merakla beklerken boncuğu kapının önünde oynamakta olan küçük bir çocuğa (Ümame binti Ebil As) taktı, böylece hiçbir hanımını üzmemiş oldu.¹³ Hz. Peygamberin dikkatine ve hassasiyetine rağmen eşleri arasında kıskançlık eksik olmamıştır. Hanımların kıskançlığı bazen kısa sürmüş bazen de Ayşe ile Zeynep binti Cahş arasında olduğu gibi uzun süre devam etmiştir.¹⁴ Resûlullah'a ensar kadınlarının güzel olduğu söylenip onlardan birisiyle evlenmesi teklif edilince cevabı şöyle olmuştur: "Onlar aşırı kıskanç kadınlar olup kumaya sabredemezler. Benim de çok sayıda hanımım var. Ensar kadınlarıyla evlenerek ensara karşı kötü olmak istemiyorum." İbn Sa'd (ö. 230/845) bu hadisi aktardıktan sonra Hz. Peygamberin eşlerinin aralarındaki kavgadan dolayı saçlarının başlarının dağıldığını haber verir.¹⁵

Hz. Peygamber'in hanımları arasında en kıskanç olanın Ayşe olduğu söylenebilir. Hatice ölmüştür, Sevde yaşlıdır ve Ayşe'ye rakip olacak durumda değildir, bu sebeple Ayşe'yi evin ilk hanımı sayabiliriz. Hal böyle olunca sonradan gelen her kadın Ayşe'yi üzmüş ve onun kıskançlığını artırmıştır. Yaşının küçük olması da Ayşe'nin kıskançlığını artıran ya da

¹² Ebu Mansur Muhammed b. Mahmud el-Mâturîdî, *Tevilatül Kuran*, çev. Kemal Sandıkcı (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2019), 15/256.

¹³ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6/101

¹⁴ Vatandaş, *Hz. Muhammed'in Hayatı ve İslam Daveti Medine Dönemi*, 379.

¹⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, çev. Mehmet Akbaş (İstanbul: Siyer Yayınları, 2015), 10/223.

bu duyguyu kontrol edemeyip açığa vurmasına sebep olan diğer bir faktördür.

Ayşe, Hz. Peygamber'in ölen hanımı Hatice'den sık sık ve övgüyle bahsetmesine dayanamaz ve tepkisini şöyle ifade eder: "Sanki dünyada Hatice'den başka kadın yok... İhtiyarlıktan ağzının dişleri dökülmüş ve bir zamanlar ölüp gitmiş Kureyşli bir kocakarının nesini anıp duruyorsun? Allah sana onun yerine daha hayırlısını verdi."¹⁶ Fakat Allah Resûlü onun bu sözlerine razı olmaz: "Hayır, Allah Teâlâ bana ondan daha hayırlısını vermedi. Halk bana inanmazken o inandı. Herkes bana yalancı derken o doğru söylediğimi kabul etti. Kimse bana bir şey vermezken o beni malıyla destekledi ve Cenâb-ı Hak bana ondan çocuklar ihsân etti." diyerek büyük bir vefa örneği gösterir.¹⁷

Ayşe, kendisi kıskanç olduğu halde Sevde'yi kıskanç olmakla suçlayarak "Sevde'den başka ayağının tozu olmayı arzu edeceğim bir kadın yoktur. Fakat o kendisinde kıskançlık bulunan bir kadındır." demiştir.¹⁸ Hâlbuki Sevde büyük bir fedakârlık yapmış, kocasıyla geceleme hakkını Ayşe'ye vermişti.¹⁹

Ayşe kendisinden önce ölmüş olan Hatice'yi ve kendisinden çok yaşlı olan Sevde'yi kıskanırken Hz. Peygamber'in daha sonra alacağı eşleri kıskanmaması düşünülemez. Nitekim yeni gelen kumalarını kıskanmış, bu kıskançlık bazen hakarete bazen de onları Hz. Peygamber'den uzak tutmak için tuzak kurmaya sebep olmuştur. Kendisinin Hz. Peygamber'in diğer hanımlarından on konuda üstün olduğunu söylemesi de kıskançlığın tezahürüdür.²⁰ Aslında Hz. Mu-

¹⁶ Buhârî, Menâkıbü'l-Ensâr, 20. Müslim, Fedâliu's-Sahâbe, 78

¹⁷ Ahmed b. Hanbel, el-Müsned, 6/118

¹⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/53.

¹⁹ Buhârî, Hibe, 15.

²⁰ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/63.

hammed Ayşe'yi çok sevmiştir ve sevgisini açıkça ifade etmiştir. Onu Araplar için en kıymetli yemek olan tirite benzetmiştir.²¹ Bir keresinde insanlar içinde en çok kimi sevdiği sorulduğunda "Ayşe'yi" demiştir.²² Fakat Hz. Peygamber'in ilgisi ve sevgisi Ayşe'nin kıskançlığını durdurmaya yetmemiştir. Onun kıskançlığı dünya hayatıyla kalmamış ahirete de uzanmıştır, Hz. Peygamber'e "hangi eşin cennete girecek?" diye sormuştur. Resûlullah hem onu sevindirecek hem de diğer eşlerini üzmeyecek bir cevap vermiştir: "Sen onlardan-sın."²³

Hz. Peygamber, Ayşe ile evlendikten iki yıl sonra (h.3) Hafsa ile ondan bir yıl sonra da (h.4) Ümmü Seleme ile evlenir. Ebubekir'in kızı Ayşe'yle Ömer'in kızı Hafsa aralarında kısa süren bir çekişme olsa da sonradan iyi anlaşırlar. Fakat iki kuma ne kadar iyi anlaşır anlaşsınlar aralarındaki kıskançlık tamamen bitmez. Bir yolculuk sırasında Resûlullah'ın yanında Ayşe ile Hafsa vardı. Hafsa Resûlullahın geceleri Ayşe'yle sohbet etmeyi sevdiğini biliyordu. Ayşe'ye gerçek niyetini söylemeden develeri değiştirmeyi teklif etti. Ayşe de kabul etti. Resûlullah, Ayşe olduğunu zannettiği Hafsa'ya yaklaşarak sohbe başladı, mola yerinde de sohbe devam etti. Resûlullah'ın Hafsa ile sohbet ettiğini gören Ayşe çok üzüldü. Kıskançlığın etkisiyle ölmek istedi. Ayaklarını dikenli otların arasına sokarak "Ya Rabbi! Bana beni sokacak bir akrep veya yılan gönder. O Resûlündür. Ona bir şey diyemiyorum." diyerek feryat etti.²⁴

Hz. Peygamber Hafsa'dan sonra Zeynep binti Huzeyme, Ümmü Seleme ve Cüveyriye ile evlenir. Celaleddin Vatan-

²¹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/81.

²² Buhari, *Fedailus Sahabe*, 5.

²³ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/65.

²⁴ Buhari, *Nikah*, 9.

daş; yapılan bu evliliklerin kıskançlıkla alakalı bir probleme neden olmadığını çünkü bu hanımların olgun olduğunu ve Ayşe'yle mücadeleye girmediklerini söylese de²⁵ aşağıda zikredeceğimiz rivayetler durumun öyle olmadığını gösterir.

Hz. Peygamber, Ümmü Seleme ile evlenince Ayşe insanların onun güzelliğinden bahsettiklerini duyar ve üzülür, onu görmeye gider, gerçekten de güzel olduğunu görür, durumu Hafsa'ya anlatır. Hafsa, Ayşe'nin kıskançlıktan dolayı böyle söylediğini ifade eder fakat kendisi de görünce Ayşe'ye hak verir.²⁶

Ayşe bir defasında Hz. Peygamber'e gün boyunca nerede olduğunu sorar, o da "Ey kumral! Ümmü Seleme'nin yanındaydım." diye cevap verir. Hz. Peygamberin "Ey kumral!" diye hitap etmesi Ayşe'yi yumuşatmaya yetmez, Ayşe; "Ümmü Seleme'ye doymadın mı?" diye çıkışır. Buna rağmen Hz. Peygamber kızmaz sadece gülümser. Ayşe sözüne devam eder, kendisini otlatılmamış bir vadiye Hz. Peygamber'in diğer hanımlarını otlatılmış vadiye benzetir, "Ben hariç, diğer eşlerin daha önce başka erkeklerin yanındaydılar." der. Sıradan bir erkeğin gayretine dokunacak ve onu sinirlendirecek bu sözleri Hz. Peygamber sükûnetle karşılar ve gülümser.²⁷ Ayşe'ye "Hz. Peygamber hangi eşine daha çok meylederdi?" diye sorulduğunda "Benden sonra Zeynep binti Caş ve Ümmü Seleme." demiştir.²⁸

Resûlullah'ın Zeynep binti Caş ile evlenmesi Ayşe'nin kıskançlığını daha da artırdı. Zeynep güzel ve zeki bir kadındı, Ayşe onu büyük bir rakip olarak gördü. Zeynep'in diğer kadınlara karşı "Sizleri Resûlullah'la aileleriniz evlen-

²⁵ Vatandaş, *Hz. Muhammed'in Hayatı ve İslam Daveti Medine Dönemi*, 380.

²⁶ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/98.

²⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/82.

²⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/120.

dirdi. Beni ise Allah evlendirdi.” diyerek övünmesi aralarındaki kıskançlığı alevlendirdi.²⁹

Hız. Peygamberin Hayber’den Safiye ile evlenmiş olarak dönmesi evdeki hanımları özellikle de Ayşe’yi ve Zeynep’i endişelendirdi çünkü daha Medine’ye geldiği gün kadınlar arasında onun güzelliği konuşulmaya başlanmıştı. Zeynep, Cüveyriye’ye “Bu kadın çok güzelmiş, Resûlullah’ın yanında bizleri geride bırakır.” diyerek endişesini dile getirdi. Zeynep, Safiyeyi görünce endişelerinde haksız olmadığını anladı ve onu kıskanmaya devam etti. Bir sefer sırasında Safiye’nin devesi hastalandı, Zeynep’in yanında fazladan bir deve vardı, Resûlullah rica ettiği halde deveyi Safiye’ye vermek istemedi, “Bu Yahudi kadına mı vereceğim?” dedi, bunun üzerine Hz. Peygamber Zeynep’e küstü ve iki ay yanına yaklaşmadı.³⁰ Ayşe önce hizmetçisi Berire vasıtasıyla Safiye hakkında bilgi almaya çalıştı. Berire, Safiyeyi görmüş olan Ümmü Seleme’den onu sordu. Ümmü Seleme, Safiye hakkında “Yemin ederim ki o çok zeki, nazik ve güzel bir kadın. Resûlullah’ın sevgisini de hemen kazandı.” dedi. Bu durum Ayşe’nin merakını daha da artırdı ve Safiye’yi kendisi görmeye karar verdi. Örtüsüne sarınıp gizlenerek gitti, Safiye’yi gördü fakat Allah Resûlü onu tanıdı, durdurdu ve Safiye hakkındaki düşüncelerini sordu. Ayşe’nin cevabı kıskançlığını ifade eder nitelikteydi: “Sonuçta bir Yahudi kızı. Senin ondan hoşlandığını biliyorum. Keşke zeki olsaydı ama değil.”³¹ Ayşe eve gelince Hafsa’ya Safiye’nin “zeki, nazik ve güzel” olduğunu söyledi, ona inanmak istemeyen Hafsa gidip kendisi gördü ve Ayşe’ye hak verdi.³² Safiye çok güzel

²⁹ Vatandaş, *Hız. Muhammed’in Hayatı ve İslam Daveti Medine Dönemi*, 380.

³⁰ İbn Sa’d, *Tabakât*, 10/133.

³¹ İbn Sa’d, *Tabakât*, 10/126.

³² Vatandaş, *Hız. Muhammed’in Hayatı ve İslam Daveti Medine Dönemi*, 382.

yemek yapardı. Bir defasında Resûlullah Ayşe'nin odasındayken ona yemek yapıp göndermişti. Bu durum Ayşe'nin kıskançlığını körüklemiş tabağı alıp içindeki yemekle birlikte yere atmasına sebep olmuştu. Bir süre sonra pişman olan Ayşe Hz. Peygamber'e ne yapması gerektiğini sormuştu. Resûlullah da kefaretinin tabağı aynıyla tabak, yemeğe misliyle yemek olduğunu bildirmişti.³³ Enes bin Malik, Hz. Peygamberin yere saçılan tabak kırıklarını ve yemeği toplamaya çalışırken "Anneniz kıskandı, anneniz kıskandı." dediğini bildirir.³⁴

Safiye'yi kıskananlardan biri de Ümmü Seleme'dir. Hz. Peygamber sefere çıkarken ona bazı hanımları eşlik ederdi, bu hanımlar kura ile belirlenirdi. Bir seferinde kendisine Safiye ve Ümmü Seleme eşlik etmişlerdi. Kalma sırasının Ümmü Seleme'de olduğu bir günde Resûlullah yanlışlıkla Safiye'nin hevdecine gitmişti ve onunla konuşmaya dalmıştı. Bu durumu gören Ümmü Seleme ağır sözlerle Resûlullah'a sitem etmişti. Sonra söylediklerinden pişman oldu ve bunu kıskançlıktan yaptığını itiraf etti.³⁵

Hız. Peygamber'in önceki hanımları Safiye'yi kıskanırlar ve sözleriyle onu taciz ederler, o kadar ki Safiye bir gün ağlayarak Hz. Peygambere gelir ve "Diğer eşlerin bana sürekli 'Biz Resûlullah için senden daha değerliyiz. Biz onun hanımları ve amcakızlarıyız.' diyorlar." der. Allah Resûlü onu şöyle teselli eder: "Üzülme, sen bir peygamber kızıydın. Amcan da bir peygamber. Üstelik şimdi de bir peygamber eşisin. Onlar seninle hangi konuda övünebilirler?"³⁶ Bir keresinde Ayşe ile Safiye birbirlerine ağır sözler söylerler hatta birbirlerinin babalarına hakaret ederler. Bunu duyan Hz. Peygam-

³³ Ebu Davud, III/297

³⁴ Buhari, Nikah, 107.

³⁵ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/98.

³⁶ Ahmed, Müsned, III/333

ber, Ebu Bekir'e hakaret ettiği için Safiye'ye kızar. Öte yandan Ayşe'nin bu tür davranışları Hz. Peygamber'i o kadar üzer ki Ebu Bekir'den kızını uyarmasını ister.³⁷

Hız. Peygamber ölüm döşeginde iken hanımları yanına toplanmıştı. Safiye "Ey Allah'ın Nebisi! Keşke sana gelen bana gelseydi!" deyince diğer eşleri onun hakkında kaş göz işareti yaparlar. Belki onun bu sözü samimi olarak söylemediğini düşünürler belki de böyle söyleyerek kazandığı itibarı kıskanırlar. Resûlullah onların davranışlarından hoşlanmaz ve onları uyarır.³⁸

Hız. Peygamber'in eşlerinin kıskançlığı o dereceye varmıştır ki onun tabii ihtiyaçları için dışarı çıkmasından bile kuşulanırlar. Meymune, gece vakti dışarı çıkan Hz. Peygamber'in diğer hanımlarından birine gittiğini düşünür ve döndüğünde ona kapıyı açmak istemez, bunun üzerine Hz. Peygamber idrara sıkıştığı için dışarı çıktığını söyler.³⁹

Resûlullah yabancı kadınlarla evlenmeye başlayınca Ayşe "Yakında bizden yüz çevirecek." diye endişe eder. Bunlardan birisi olan Esmâ binti En-Numan o zamanın en güzel kadınlarından biridir, bu nedenle Resûlullah'ın eşleri onu görünce kıskançlığa kapılırlar ve Hz. Peygamberi ondan ayırmak için bir oyun oynarlar. Kadına "Resûlullah bir kadının yanına girdiğinde onun kendisine 'Senden Allah'a sığınırım.' demesinden hoşlanır." derler. Hz. Peygamber yanına gelince kadın kendisine öğretileni söyler, bu söz Hz. Peygamberin zoruna gider ve onu derhal boşar. Kabileleri kadını

³⁷ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/83.

³⁸ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/134.

³⁹ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/145.

azarlayıp ne olduğunu sorduklarında kadın “Bana tuzak kuruldu.” der.⁴⁰

Resûlullah Müleyke binti Ka’b ile evlenince Ayşe kadının yanına gidip “Babanın katiliyle evlenmekten utanmıyor musun?” der, bunun üzerine kadın Resûlullah’tan Allah’a sığınır, bundan dolayı Resûlullah kadını boşar. Kadının yakınları Hz. Peygamber’e onun yaşının küçük olduğunu, ne dediğini bilmediğini ve kandırıldığını söyleseler de durum değişmez.⁴¹

Hz. Peygamber’in hanımlarının kıskançlığı aile dışındaki kişilerce de fark edilir. Hatta bir kabile Hz. Peygamber’le evlenmek isteyen kızlarını bu sebeple vazgeçirirler: Leyla binti el-Hutaym kendini Resûlullah’a bağışlamış o da kabul etmişti, kavmine gidip olanları haber verdi. Kabilesi şöyle diyerek ona kızdılar: “Ne de kötü bir şey yapmışsın! Sen kıskanç bir kadınsın. Kaldı ki, Resûlullah’ın eşleri zaten birbirlerini kıskanmaktalar. Sana beddua ederler. Git de bu işi boz.” Kadın Hz. Peygamber’e gidip boşanmak istediğini söyler, o da onu boşar.⁴²

Ünlü Fransız İslam araştırmacısı Maxime Rodinson (1915-2004) da Hz. Muhammed’in Mâriye ile evliliğine özel olarak değinmiştir. Rodinson, bu evliliğin büyük kıskançlık ve dedikodulara sebep olduğunu iddia etmektedir. Hatice’den sonra hiçbir eşinin kendisine erkek evlat vermediği için Mâriye’ye özel önem verdiğini fakat doğan çocuğun daha on yedi aylıkken vefat etmesinin Hz. Muhammed’i üzdüğünü belirtir. Ayşe ve Hafsa başta olmak üzere diğer hanımlarının Mâriye’yi kıskanmalarından dolayı Hz. Peygamber’in hanımlarından bir ay boyunca uzaklaşarak Mâriye ile kaldığını söyleyen Rodinson’a göre bu durum, Hz. Peygamber’in di-

⁴⁰ İbn Sa’d, *Tabakât*, 10/153-154.

⁴¹ İbn Sa’d, *Tabakât*, 10/156.

⁴² İbn Sa’d, *Tabakât*, 10/158.

ğer hanımlarını bir cezalandırma yöntemi olmuştur. Rodinson bu evlilik krizinin Allah'ın müdahalesi ile çözüldüğünü ve bunun bir neticesi olarak da hanımlarının pişman olup onu arzu ettiği gibi davranmakta serbest bıraktıklarını ifade eder.⁴³

Aralarında yaşanan onca olaya rağmen Hz. Peygamber hanımları (en azından bazıları) hayatının sonlarında diğerlerinden helallik almak istemiş, bir anlamda özür dilemiştir. Ümmü Habibe, ölüm döşeginde iken Ayşe'yi çağırır ve Hz. Peygamber'in eşleri arasında yaşananları hatırlatarak onunla helalleşir.⁴⁴

4. Tahrim Suresi

Tahrim suresinin ilk ayetleri Hz. Peygamber eşlerinin kıskançlıkları ve bu kıskançlık sebebiyle yaptıkları işler için inmiştir. Hz. Peygamber, Hafsa'nın yanına gider ve normal kaldığı süreden daha fazla kalır, bu durum Ayşe'nin dikkatini çeker ve Ayşe konuyu araştırır. Hafsa'nın kendisine hediyeye edilen baldan şerbet yapıp Hz. Peygamber'e içirdiğini öğrenir. Bu durumu kıskanır ve Hafsa'nın kazandığı itibarı gidermek için bir oyun hazırlar. Sevde'ye ve Safiye'ye Resûlullah'a ağzının kötü koktuğunu, kötü kokunun sebebinin de içtiği balı yapan arının yiyeceği (meşe ağacı zamkı) olduğunu söylemelerini tembihler. Plan uygulanır ve Resûlullah o baldan bir daha yemez.⁴⁵ Bu olay üzerine Tah-

⁴³ İsmail Metin, "Batı'da Hz. Muhammed'in Kişiliğine ve Evliliklerine Yaklaşımlar: Maurice Gaudet-Demombynes, Régis Blachère Ve Maxime Rodinson Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/45 (Ağustos 2016), 10.

⁴⁴ İbn Sa'd, *Tabakât*, 10/104.

⁴⁵ Buhârî, *Talâk*, 8; Müslim, *Talâk*, 20, 21

rim suresinin ilk ayetleri iner. Başka bir rivayette bal şerbeti ikram eden hanımın Zeynep binti Cahş olduğu bildirilir. Bu rivayete göre “megafir (yapışkan ve tatlı zamk)” ifadesini söyleyen Ayşe ile Hafsa’dır. Üçüncü bir rivayet, peygamber eşlerinin iki gruba ayrıldıklarını bildirir. Ayşe’nin lider olduğu birinci grupta, Sevde, Safiye ve Hafsa vardır, Zeynep binti Cahş’ın lider olduğu diğer grupta ise Ümmü Seleme ile Hz. Peygamberin diğer hanımları vardır. Zebîdî (ö. 893/1488), Hz. Peygamber’in kadınların kıskançlıklarından ve ihtiraslarından uzaklaşmak için bir ay onlardan ayrı kaldığını bildirir.⁴⁶

Tahrir suresinin ilk ayetlerinin iniş sebebiyle ilgili diğer bir rivayet şu şekildedir: İbn Abbâs şöyle anlatıyor: Ben, Hz. Ömer'e: "Allah Tealâ'nın haklarında 'Eğer her ikiniz de Allah'a tevbe ederseniz gerçekten kaymış olan kalpleriniz düzelmiş olur...' buyurduğu iki kadın kimdir?" diye sordum. "Onlar, Ayşe ve Hafsa'dır." deyip şöyle devam etti: "Sözün başlangıcı İbrahim'in kıbtî olan annesi hakkındaydı. Hz. Peygamber, Hafsa'nın sırası olduğu günde ve onun odasında İbrahim'in annesiyle birlikte olmuştu. Hafsa onları kendi odasında o şekilde bulunca: 'Ey Allah'ın elçisi, benim günümde, benim nöbetimde ve benim yatağında ha? Eşlerinden hiçbirine yapmadığın bir şeyi (bir kötülüğü) bana yaptın.' dedi. Rasûlullah (sav): 'İstemez misin ki ben onu kendime haram kılayım da bir daha ona hiç yaklaşmayayım.' buyurdu. Hafsa'nın 'Evet isterim.' demesiyle de Hz. Peygamber onu (cariyesini) kendine haram kıldı ve 'Bunu başka birisine sakın söyleme.' buyurdu. Ancak Hafsa bu sırrı saklayamayıp Ayşe'ye söyledi de Allah Tealâ onun, bu sırrı aç-

⁴⁶ Zeynüddîn Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif Ez-Zebidî, *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecridi Sarih Tercümesi ve Şerhi*, çev. Kamil Miras (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018), 8/131-132.

ğa vurduğunu bildirdi ve 'Ey Peygamber, eşlerinin hoşnutluğunu gözeterek Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi neden kendine haram ediyorsun?' ayeti kerimesini indirdi."⁴⁷ Doğrusu bu olaya Hz. Peygamberin hanımları arasında doğan kıskançlık sebep olmuştu.⁴⁸

Mâtürîdî (ö. 333/944), bu ayetler bağlamında üç gurup insanın imtihan edildiğinden bahseder. Birincisi peygamber eşleridir. Evin tek hanımı olan bir kadın bile sık sık kocasına bağırır, hanımların sayısı arttıkça bağırma sıklığı ve miktarı da artar. Maturidi, Hz. Peygamberin dokuz hanımı olduğunu söyler, bu durumda onların sakin kalmaları ve seslerini kısımları çok zordur. Hz. Peygamberin eşleri hem ona saygı gereği seslerini kısımlıdır hem de Yüce Allah Hz. Peygamber'e karşı seslerini yükseltenlerin amellerinin boşa gideceğini bildirmiştir.⁴⁹ Hz. Peygamber hanımlarının bu tehlikeli duruma düşmemeleri ancak Allah'ın yardımı ile mümkündür. Hissedecekleri kıskançlık onları Hz. Peygamber'e karşı asık suratlı olmaya ve yan gözle bakmaya sevk etmemelidir. İkincisi Hz. Peygamber'dir. (Mâtürîdî ayetlerin iniş sebebi olarak Mariye olayını kabul eder.) Hz. Peygamber, cariyesini azat etmek ya da evlendirmek istememiştir. Bu durumda onun cinsel arzularını tatmin etmeyi kendine görev bilmiştir. Fakat eşleri bu durumu öğrenip de üzülmeye onları sevin-dirmek için cariyeyi kendine haram kılmıştır. Allah'ın,

⁴⁷ Ebû Câfer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmiu'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân* (Beyrut, 1323), 28/102.

⁴⁸ Ebü'l-Fidâ İsmail İmâ-dü'd-dîn İbn Ömer İbn Kesîr, *Hadîslerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsîri*, çev. Bedrettin Çetiner - Bekir Karlığa (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1983), 8/185.

⁴⁹ Hucurat, 49/2.

resûlünü uyardığı konu, onun aldığı karar değildir (Hz. Peygamber hata etmemiştir), aile hayatında kendine fazla bir iş yüklemiş olmasıdır. Üçüncüsü müminlerdir. Peygamber eşlerinin kusur işlemediklerine dair bir izah bulabilirsek yapmalıyız, bulamazsak kendilerine saygısızlık etmekten korkarak susmalıyız.⁵⁰

SONUÇ

Hiz. Muhammed, çeşitli hikmetlere binaen, çok sayıda evlilik yapmıştır. Hiz. Peygamber de peygamber hanımları da insandır ve insani zaafı vardır. Kıskançlık da bu zaafardan birisidir. Peygamber eşleri, özellikle kocalarının ilgisi ve sevgisi söz konusu olduğunda, birbirlerini kıskanmışlardır. Bu kıskançlık birbirlerinin aleyhinde konuşmaya ve davranmaya sebep olmuştur. Ayşe'nin kıskançlığı diğer kadınlardan daha fazladır. Bunda yaşının küçük olması ve Hiz. Peygamberin ilk eşlerinden biri (üçüncü eş) olması etkilidir. Sonradan gelen her kuma onu üzmüş ve kıskançlığını artırmıştır, bu durum onun diğer kadınlara karşı çoğu zaman sözlü bazen de fiili saldırılarına yol açmıştır. Gerek Ayşe'nin gerekse diğer kadınların bu tür davranışları kimi zaman Hiz. Peygamber'i üzecek kadar artmış ve ayet inmesine sebep olmuştur. Tahrim suresinin ilk ayetleri peygamber eşlerinin kıskançlığı ve Hiz. Peygamber'in onlara verdiği tepki ile alakalıdır. Söz konusu ayetlerin iniş sebebiyle ilgili farklı rivayetler olsa da hanımların kıskançlığı ve bu sebeple yaptıkları işin Hiz. Peygamber'i üzdüğü ortadadır. Hiz. Peygamber'in gözetimi ve denetimi altındaki hanımlarda bile böylesi olumsuz durumların görülmesi çok eşliliğin olumsuzluklarından biri olarak değerlendirilip tek eşliliğin tercih sebebi sayılabilir.

⁵⁰ el-Mâturîdî, *Tevilatül Kuran*, 15/257-259.

KAYNAKÇA

- Cevziyye, İbn Kayyim el-. *Kadınlar Kitabı/ Ahbarun Nisa*. çev. Yusuf Ziyaoğlu. İstanbul: Şule Yayınları, 2000. <https://www.kitapyurdu.com/kitap/kadinlar-kitabi-ahbarun-nisa/29234.html>
- Ez-Zebidî, Zeynüddîn Ahmed b. Ahmed b. Abdillatif. *Sahih-i Buhari Muhtasarı Tecridi Sarih Tercümesi ve Şerhi*. çev. Kamil Miras. 8 Cilt. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı, 13. Basım, 2018.
- Heysemî, Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân. *Mecma'u'z-zevâid ve menba'u'l-fevâid*. 10 Cilt. Beyrut, 1408.
- İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmail İmâ-dü'd-dîn İbn Ömer. *Hadîslerle Kur'ân-ı Kerîm Tefsîri*. çev. Bedrettin Çetiner - Bekir Karlığa. 16 Cilt. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1983.
- İbn Sa'd. *Tabakât*. çev. Mehmet Akbaş. İstanbul: Siyer Yayınları, 2. Basım, 2015.
- Kınalızade, Ali Efendi. *Devlet ve Aile Ahlakı (Ahlak-ı Alai)*. Ankara: Tutku Yayınevi, 2013.
- Mâturîdî, Ebu Mansur Muhammed b. Mahmud el-. *Tevilatül Kuran*. çev. Kemal Sandıkçı. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1. Basım, 2019.
- Metin, İsmail. "Batı'da Hz. Muhammed'in Kişiliğine ve Evliliklerine Yaklaşımlar: Maurice Gaudefroy-Demombynes, Régis Blachère Ve Maxime Rodinson Örneği". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 9/45 (Ağustos 2016), 10.
- Münâvî, Abdu'r-Raûf el-. *Feyzü'l-Kadîr*. 4 Cilt. Beyrut, 2. Basım, 1972.
- Oktay, Ayşe Sıdika. *Kınalızade Al Efendi ve Ahlak-ı Alai*. Sosyal Bilimler Enstitüsü: Marmara Üniversitesi, Doktora, 1998. <http://archive.org/details/074693>

- Saklı, Ali Rıza. "Kınalızade Ali Efendi'nin Ahlak-ı Alai (Devlet Ve Aile Ahlakı) Adlı Eserinin İncelenmesi". *Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi* 2/1 (2018), 147-152.
- Taberî, Ebû Câfer Muhammed b. Cerîr et-. *Câmiu'l-beyân fi tefsîri'l-Kur'ân*. 30 Cilt. Beyrut, 1323.
- Vatandaş, Celaleddin. *Hız.Muhammed'in Hayatı ve İslam Daveti Medine Dönemi*. İstanbul: Pınar Yayınları, 5. Basım, 2009.
- TDV İslam Ansiklopedisi. "Kıskançlık - TDV İslâm Ansiklopedisi". Erişim 10 Mart 2021. /kiskanclik
- "kıskançlık ne demek TDK Sözlük Anlamı". Erişim 10 Mart 2021. <https://sozluk.gov.tr/?kelime=kiskanclik>